

**CENTRALNA BANKA
BOSNE I HERCEGOVINE
Broj: 101-17-2-1071/13
Sarajevo, 09.04.2013. godine**

Na osnovu člana 53. Pravilnika Centralne banke Bosne i Hercegovine, UV broj: 120/05 od 29. juna 2005. godine, 100-UV broj: 66/10 od 29. aprila 2010. godine, 100-UV broj: 130/11 od 30. marta 2011. godine, 100-UV broj: 18/12 od 31. januara 2012. godine i 100-UV broj: 10/13 od 31. januara 2013. godine, guverner Centralne banke Bosne i Hercegovine, donosi

METODOLOGIJU
za kompilaciju i prezentaciju statistike kamatnih stopa

Uvod

1. Ovom metodologijom za kompilaciju i prezentaciju statistike kamatnih stopa (u daljem tekstu: metodologija) definišu se osnovna pravila za kompilaciju i prezentaciju statistike kamatnih stopa, način i matematičke formule za izračunavanje kamatnih stopa, klasifikacija finansijskih instrumenta, institucionalnih sektora i primjeri za izračunavanje.
2. Statistika kamatnih stopa koju kompilira i publikuje Centralna banka Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Centralna banka) proizvodi harmonizovane podatke o visini prosječnih ponderisanih aktivnih i pasivnih nominalnih kamatnih stopa komercijalnih banaka u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: banke i BiH), iskazanih na godišnjem nivou.
3. Za potrebe izrade statistike kamatnih stopa Centralna banka prikuplja podatke od svih banaka u BiH na izvještajnom obrascu MFS2-Novi Pregled kamatnih stopa na godišnjem nivou (u daljem tekstu: Izvještaj MFS2-Novi), počevši s podacima za januar 2012. godine. Prethodna statistika kamatnih stopa kao i Izvještajni obrazac za kamatne stope, MFS2 ukida se s podacima za decembar 2012. godine, uz napomenu da prvi dio tog obrasca o rasponu od minimalnih do maksimalnih aktivnih i pasivnih kamatnih stopa banke trebaju dostavljati i dalje, jednom godišnje, uz podatke za januar tekuće godine, na postojećem formatu.

Metodološki koncept

4. U procesu kompilacije podataka o kamatnim stopama, banke primjenjuju međunarodne standarde statističkog izvještavanja utvrđene:
 - a) Priručnikom za statistiku kamatnih stopa za monetarne finansijske institucije, ECB (ECB/2001/18) <http://www.ecb.int/stats/pdf/money/mfiintrestratestisticsmanual.pdf?3d820c233707337fdbe4c184c0fad1c8>
 - b) Priručnikom za monetarnu i finansijsku statistiku, MMF, 2000 <http://www.imf.org/external/pubs/ft/mfs/manual/index.htm>
 - c) Vodičem za kompilaciju monetarne i finansijske statistike, MMF, 2008 <http://www.imf.org/external/pubs/ft/cgmfs/eng/index.htm>
 - d) Sistemom nacionalnih računa SNA 93
 - e) Evropskim sistemom računa ESA 95
5. U procesu razvoja nove statistike kamatnih stopa usklađene sa zakonodavstvom Evropske unije (u daljem tekstu: EU), korištene su preporuke eksperata Narodne banke Austrije koji su

u okviru Projekta IPA 2008, pružili tehničku pomoć Centralnoj banci u cilju dostizanja standarda EU u oblasti statistike kamatnih stopa.

Izveštajne jedinice

6. Izveštajne jedinice za kompilaciju statistike kamatnih stopa jesu sve banke u BiH čije su nadležnosti, rad i poslovanje regulisani pozitivnim propisima o bankama, kao i Razvojna banka Federacije BiH, čije su nadležnosti i rad definisani Zakonom o Razvojnoj banci Federacije BiH.

Kompilacija podataka

7. Kompilacija podataka za statistiku kamatnih stopa od navedenih izvještajnih jedinica se vrši putem Izvještaja MFS2-Novu iz tačke 3. ove metodologije. Podaci od banaka se prikupljaju u glavnim jedinicama Centralne banke i dostavljaju organizacionom obliku za statistiku monetarnog i finansijskog sektora Centralnog ureda Centralne banke (u daljem tekstu: Služba). Izvještaj MFS2-Novu s podacima o kamatnim stopama na kredite i depozite kao i pripadajućim iznosima, banke dostavljaju elektronski u Excel formatu, a po potrebi i u drugom elektronskom formatu, nadležnoj glavnoj jedinici Centralne banke u skladu s definisanim rokom od 15 kalendarskih dana po isteku izvještajnog mjeseca. Glavne jedinice Centralne banke obrađene Izvještaje MFS2-Novu dostavljaju Službi, najkasnije u roku od pet narednih kalendarskih dana. Izuzetak su podaci za decembar izvještajne godine, koji se dostavljaju kao privremeni i konačni podaci. Rok za dostavu privremenih podataka za decembar izvještajne godine se bankama produžava za pet do sedam kalendarskih dana u odnosu na prethodno utvrđeni rok od 15 kalendarskih dana, dok se konačni podaci dostavljaju u prvoj sedmici marta.

8. Izvještaj MFS2-Novu banke dostavljaju glavnim jedinicama Centralne banke sačuvan u Excel formatu, s nazivom fajla koji sadrži sljedeće:

File name: KBGGMMNNNMFS2-Novu, KB=komercijalna banka, GG=godina, MM=mjesec, NNNN=šifra banke i MFS2-Novu=oznaka izvještaja.

Izrada izvještaja

9. Pri izradi Izvještaja MFS2-Novu, na prvoj stranici navodi se oznaka izvještajnog mjeseca, šifra banke, ime ovlaštene osobe koja je odobrila izvještaj, ime osobe koja je sastavila izvještaj, kao i datum sastavljanja izvještaja. Prilikom popunjavanja Izvještaja MFS2-Novu nije dozvoljeno dodavati kolone i redove kao ni mijenjati bilo koji sastavni dio istog, kako bi se obezbijedila jednoobraznost formata ulaznih podataka za kamatne stope i prateće iznose i omogućilo dalje ažuriranje podataka. Banke isključivo popunjavaju bijela polja u izvještajnom obrascu. Osjenčena polja se ne popunjavaju.

10. Banke putem Izvještaja MFS2-Novu dostavljaju iznose svih novougovorenih kredita i depozita zaključenih između banke i klijenta u izvještajnom mjesecu kao i njima pripadajuće kamatne stope. Pored novougovorenih poslova, banke izvještavaju i o određenim postojećim poslovima koji obuhvataju knjigovodstvena stanja revolving kredita, prekoračenja i kreditnih kartica u bruto iznosu (bez ispravke vrijednosti) i knjigovodstvena stanja depozita po viđenju posljednjeg dana izvještajnog mjeseca. Kamatna stopa se definiše kao kamatna stopa individualno ugovorena između banke i klijenta (stanovništva ili nefinansijskog preduzeća) za depozit ili kredit, iskazana na godišnjem nivou, u procentima s tri decimale. Za svaki

pojedinačni kredit ili depozit se vrši izračunavanje kamatne stope, na jedan od dva načina, zavisno od načina naplate ili isplate kamate, odnosno pripisa ili kapitalizacije kamate. Prvi način je izračunavanje anualizovane ugovorene kamatne stope ili AAR – Annualized agreed rate (u daljem tekstu: AUKS), a drugi način je izračunavanje uže definisane efektivne kamatne stope ili NDER – Narrowly defined effective rate (u daljem tekstu: UDEKS). Nakon što se izračuna AUKS/UDEKS, izračunava se prosječna ponderisana kamatna stopa za određenu kategoriju kredita ili depozita koja se unosi u Izvještaj MFS2-Novu.

11. Svi iznosi za potrebe izrade Izvještaja MFS2-Novu moraju biti preračunati i iskazani u hiljadama konvertibilnih maraka (u daljem tekstu: KM) s brojevima zaokruženim na najbližu hiljadu bez decimalnih mjesta, uz upotrebu separatora. (*Na primjer:* 2.158 – dva miliona sto pedeset osam hiljada). Kod novih poslova se unose originalno ugovoreni iznosi kredita ili depozita s pripadajućom kamatom a kod postojećih poslova se unosi postojeće stanje kredita ili depozita zajedno s obračunatom kamatom koja je uključena u iznos postojećeg posla. U skladu sa strukturom Izvještaja MFS2-Novu, treba klasifikovati novougovorene kredite nefinansijskim preduzećima prema visini iznosa, vodeći računa u kojem bi se rasponu taj kredit nalazio da se iskazuje u euro valuti. (*Na primjer:* U toku izvještajnog mjeseca ugovorena su s nefinansijskim preduzećima dva kredita, u KM s valutnom klauzulom, od 1 milion KM i od 3 miliona KM. Prvi kredit treba biti prikazan u iznosu od 1.000 i klasifikovan u red koji se odnosi na kredite: „preko 0,25 miliona EUR do 1 milion EUR“ s pratećom kamatnom stopom, jer je prema fiksnom kursu $1 \text{ KM} = 0,51129 \text{ EUR}$ ili $1 \text{ EUR} = 1,955830 \text{ KM}$, iznos od $1.000.000 \text{ KM} / 1,955830 = 511.291 \text{ EUR}$. Drugi kredit treba biti prikazan u iznosu od 3.000 i klasifikovan u red koji se odnosi na kredite: „preko 1 milion EUR“ uz prateću kamatnu stopu, jer je $3.000.000 / 1,955830 = 1.533.875 \text{ EUR}$).

Revizija podataka

12. Revizija publikovanih podataka se vrši prvog narednog izvještajnog mjeseca, u slučaju dostave korigovanih podataka ili metodoloških promjena u procedurama kompilacije statistike kamatnih stopa. Revidirani podaci se označavaju fusnotom kojom se objašnjava nastala promjena. Revizija podataka se vrši od momenta nastanka promjene koja je rezultirala promjenom u seriji podataka.

13. Ako dođe do promjene u prezentaciji, kao što je publikovanje novog indikatora, instrumenta ili slično, istorijska serija podataka se revidira od momenta uvođenja novog indikatora.

Osnovni principi, koncepti i pravila za kompilaciju i prezentaciju statistike kamatnih stopa

14. U procesu kompilacije i prezentacije statistike kamatnih stopa moraju se poštovati osnovni principi, koncepti i pravila za klasifikaciju institucionalnih sektora, finansijskih instrumenata i za izračunavanje kamatnih stopa.

15. Valuta

15.1. U okviru kategorija: a) krediti i b) depoziti, postoje i tri dodatne valutne podjele, kako slijedi:

a) Kamatne stope na kredite

- 1) Kamatne stope na kredite u KM,

- 2) Kamatne stope na kredite u KM s valutnom klauzulom,
- 3) Kamatne stope na kredite u stranoj valuti.

b) Kamatne stope na depozite

- 1) Kamatne stope na depozite u KM i kamatne stope na depozite u KM s valutnom klauzulom,
- 2) Kamatne stope na depozite u stranoj valuti (ne uključujući depozite u EUR),
- 3) Kamatne stope na depozite u euro valuti (u EUR).

16. Sektorizacija

16.1. Sve prethodno navedene vrste kamatnih stopa dalje se raspoređuju u određene pozicije prema sektorskoj pripadnosti korisnika kredita na:

- a) Kredite/depozite koji se odnose na sektor stanovništva: 1) stanovništvo, 2) samostalni obrtnici i 3) neprofitne institucije koje pružaju uslugu stanovništvu
- b) Kredite/depozite koji se odnose na sektor nefinansijskih preduzeća: 1) javna i 2) privatna nefinansijska preduzeća.

a) Krediti/depoziti koji se odnose na sektor stanovništva

Za potrebe izvještavanja o visini kamatnih stopa na kredite i depozite banaka, sektor stanovništva je proširen i obuhvata stanovništvo po standardnoj klasifikaciji, samostalne obrtnike i neprofitne institucije koje pružaju usluge stanovništvu:

1) Stanovništvo

Sektor stanovništva uključuje pojedince ili grupe pojedinaca kao potrošače i proizvođače roba i nefinansijskih usluga za isključivo vlastitu finalnu upotrebu. U grupu privredno nesamostalnih se ubrajaju radnici, uposlenici, službenici, penzioneri te nezaposleni. Grupu ostalih fizičkih lica čine domaćice, djeca, učenici, studenti, osobe koje se nalaze na obuci za obrt, te osobe bez navođenja zanimanja.

2) Samostalni obrtnici

Samostalni obrtnici proizvode tržišna dobra i usluge (tržišni proizvođači). Obrt jeste samostalno i trajno obavljanje dopuštenih i registrovanih privrednih djelatnosti u osnovnom, dopunskom ili dodatnom zanimanju, od strane fizičkih lica sa svrhom postizanja dobiti koja se ostvaruje proizvodnjom, prometom ili pružanjem usluga na tržištu. Ova kategorija obuhvata, na primjer: domaću radinost, tradicionalne i stare obrte, ljekare, advokate, ugostiteljstvo itd.

3) Neprofitne institucije koje pružaju usluge stanovništvu

Ove neprofitne institucije obuhvataju institucionalne jedinice koje su pravna lica i koje pružaju usluge stanovništvu. Njihovi osnovni izvori prihoda, osim onog dobijenog od povremene prodaje, uglavnom proizlaze iz dobrovoljnih priloga u novcu ili naturi od strane stanovništva u svojstvu potrošača, od sredstava dobijenih od Vlade i od prihoda od vlastite imovine. Ova kategorija obuhvata, na primjer: sindikate, profesionalna udruženja i akademska društva, potrošačka udruženja, političke partije, crkve, vjerska udruženja, kulturne, rekreativne i sportske klubove, dobrotvorne organizacije i organizacije za pružanje pomoći.

b) Krediti/depoziti koji se odnose na sektor nefinansijskih preduzeća

Pod nefinansijskim preduzećima podrazumijevaju se preduzeća koja su angažovana prvenstveno u proizvodnji dobara i nefinansijskih usluga:

1) Javna nefinansijska preduzeća

Javna nefinansijska preduzeća su preduzeća koja osniva i kontroliše država s najmanje 50% učešća u vlasništvu, a obavljaju djelatnost od opšteg interesa.

2) Privatna nefinansijska preduzeća

Privatna nefinansijska preduzeća su u većinskom privatnom vlasništvu pravnih ili fizičkih lica, bave se proizvodnjom i prodajom dobara i usluga za potrebe tržišta u cilju sticanja dobiti.

16.2. Prethodno navedeni sektori se odnose samo na rezidente, dok nerezidenti nisu uključeni u statistiku kamatnih stopa.

17. Tip poslovanja

Statistika kamatnih stopa prema tipu poslovanja obuhvata: nove poslove i poslove po ostatku vrijednosti (postojeći poslovi).

17.1. Novi poslovi

a) Novim poslovima smatraju se:

1) svi novi ugovori o kreditu ili depozitu zaključeni između banke i klijenta u toku mjeseca za koji se izvještava (izuzev kredita za restrukturiranje duga po kamatnim stopama značajno nižim od tržišnih.)

2) svi finansijski aranžmani za koje su uslovi ugovoreni prvi put u toku mjeseca za koji se izvještava, kao i svi postojeći ugovori za koje su ugovoreni novi uslovi uz aktivno učešće klijenta (Ukoliko je klijent aktivno učestvovao u ponovnom ugovaranju, čak iako su uslovi iz ugovora ostali nepromijenjeni, takvi ugovori o kreditu ili depozitu prikazuju se kao novi poslovi).

Datum zaključenja ugovora smatra se odlučujućim faktorom prilikom klasifikacije i uključivanja novog kreditnog ili depozitnog posla u izvještaj o visini kamatnih stopa banke za mjesec koji je predmet izvještavanja (za razliku od dosadašnje statistike kamatnih stopa, gdje je osnov za prijavljivanje novog posla bio momenat stvarne realizacije novog posla u iznosu koji je stvarno realizovan u tom mjesecu).

Novim poslovima, u smislu ove metodologije, ne smatraju se:

1) automatsko produžavanje postojećih ugovora o kreditu i depozitu, bez aktivnog učešća klijenta, koje ne zahtijeva ponovno ugovaranje uslova i modaliteta ugovora (kamatna stopa, ročnost, indeksacija itd.). Termin „Bez aktivnog učešća klijenta“ znači da je kamatna stopa automatski usklađena u skladu s odredbom iz ugovora, bez mogućnosti da je klijent imao neki uticaj. (*na primjer:* ukoliko se kamatna stopa usklađuje sa stopom EURIBOR različitih ročnosti bez mogućnosti da klijent pregovara ili otplati kredit),

2) bilo kakva promjena uslova iz ugovora (*na primjer:* kamatna stopa, ročnost, indeksacija), ukoliko je to ugovorom predviđeno,

3) ukoliko je tokom novih pregovora samo sredstvo obezbeđenja potraživanja promijenjeno, pri čemu to nema uticaja na visinu kamatne stope i iznos kredita).

Primjer:

U mjesecu izvještaja je:

- Kredit 1 s volumenom od 10.000 KM po kamatnoj stopi od 5,25% novougovoren,
- Kredit 2 s 8.000 KM po novoj kamatnoj stopi od 5,5% ugovoren,
- Kredit 3 s 10.000 KM po kamatnoj stopi od 5% novougovoren

Pod novim poslovima se izvještava kamatna stopa od 5,232% $[(5,25\% * 10.000 + 5,5\% * 8.000 + 5\% * 10.000) / 28.000 = 5,232\%]$ i volumen novih poslova od 28.000 KM.

b) Problematični krediti

Problematični krediti predstavljaju stanje ukupnog preostalog duga pojedinačnog kredita (uključujući i iznos kašnjenja):

- 1) po osnovu koga dužnik kasni s otplatom glavnice ili kamate 90 i više dana od inicijalnog roka dospelja,
- 2) po kome je kamata u visini tromjesečnog iznosa (i viša) pripisana dugu, kapitalizovana, refinansirana ili je odloženo njeno plaćanje,
- 3) po osnovu kojeg dužnik kasni manje od 90 dana, ali je banka procijenila da je sposobnost dužnika da otplati dug pogoršana i da je otplata duga u punom iznosu dovedena u pitanje.

U slučaju da klijent privremeno obustavi plaćanje kredita i ponovo počne s otplatom poslije izvjesnog vremena, novi početak otplate nakon moratorijuma, sam po sebi ne predstavlja novi posao, ukoliko nije došlo do promjene uslova iz ugovora uz aktivno učešće klijenta. Ukoliko se takav kredit odnosi na revolving kredite ili kredite po kreditnim karticama, ponovo se uključuje u postojeće poslove kada klijent nastavi da otplaćuje kredit.

c) Krediti za restrukturiranje duga po kamatnim stopama značajno nižim od tržišnih

Po kamatnim stopama značajno nižim od tržišnih su oni krediti kod kojih banka omogućava klijentu da restrukturira neizmireni dug po kamatnoj stopi nižoj od tržišne kako bi se spriječilo potpuno neizvršenje obaveza po tom kreditu u slučaju kada klijent ima finansijskih problema. U smislu ove metodologije, restrukturiranje duga po kamatnim stopama značajno nižim od tržišnih podrazumijeva kamatne stope koje nisu nastale kao rezultat ponude i potražnje na kreditnom tržištu, već ih banka utvrđuje na nižem nivou od uobičajnih kamatnih stopa koje odobrava za istu vrstu proizvoda.

17.2. Poslovi po ostatku vrijednosti (postojeći poslovi) su poslovi, kako slijedi:

a) Dug po kreditnim karticama stanovništvu ili nefinansijskim preduzećima

Dug po kreditnim karticama se odnosi na kredite odobrene preko kreditne kartice sektoru stanovništva ili nefinansijskim preduzećima. Iskorišteni dio odobrenog kredita, tj. dugovni saldo može se u cijelosti otplatiti u određenom roku (kreditna pogodnost), ili se može isplaćivati u ratama, pri čemu neizmireni dug prelazi u produženi kredit.

b) Kreditna pogodnost

Kreditna pogodnost je odloženo plaćanje duga po kreditnoj kartici po kamatnoj stopi od 0% u periodu od datuma kada je izvršeno plaćanje putem kreditne kartice u jednom obračunskom periodu do kraja tog obračunskog perioda ili do roka koji banka sama odredi (grejs period), nakon čega ovaj dugovni saldo prerasta u dug, odnosno produženi kredit.

c) Produženi kredit

Produženi kredit nastaje nakon što je datum dospijeća inicijalnog obračunskog perioda gdje je kamatna stopa 0% ili beskamatnog perioda koji banka sama odredi prošao, odnosno kada se na dugovni saldo na računu kreditne kartice koji nije izmiren kada je to bilo prvi put moguće, obračunava kamata. Takođe, produženi kredit nastaje i u slučaju kada banka obračunava kamatu počev od datuma kada je klijent izvršio plaćanje kreditnom karticom.

d) Minus po tekućem računu (prekoračenje)

Minus po tekućem računu je dugovni saldo na tekućem računu sektora stanovništva i nefinansijskog sektora. Sva prekoračenja po tekućem računu su predmet izvještavanja bez obzira da li je minus po tekućem računu u okviru ili iznad limita ugovorenog između banke i klijenta. Banka pravi razliku između dozvoljenog i nedozvoljenog prekoračenja po tekućem računu. Prekoračenje po tekućem računu ne uključuje kredite odobrene preko kreditne kartice.

e) Revolving kredit

Revolving kredit je ugovor između banke i klijenta koji omogućava klijentu da uzme kredit tokom određenog perioda i do određenog limita, i da otplati kredit po svojoj želji do ugovorenog roka.

Revolving kredit ima sljedeće karakteristike: klijent može koristiti ili povući sredstva do visine prethodno odobrenog kreditnog limita bez obaveze davanja prethodne najave banci, iznos odobrenog kredita može da se povećava ili smanjuje kako se sredstva koriste ili vraćaju, kredit može da se koristi iz više puta i ne postoji obaveza regularne otplate kredita.

Revolving kredit isključuje kredite odobrene preko kreditne kartice. Ukupan iznos koji klijent duguje predmet je izvještavanja o visini kamatnih stopa banaka bez obzira da li je taj iznos u okviru ili izvan limita prethodno ugovorenog između banke i klijenta u pogledu iznosa ili perioda otplate kredita.

17.3. Razgraničenje novih od postojećih poslova

Promjena kamatne stope tokom trajanja ugovora koja je predviđena u ugovoru o kreditu ili depozitu u vremenu zaključenja ugovora t_0 ne predstavlja novi posao, već dio uslova preciziranih ugovorom. Dakle, promjena kamatne stope ili drugih uslova iz ugovora koji su predviđeni ugovorom ne prikazuju se u statistici kamatnih stopa na nove poslove. Međutim, promjena kamatne stope predstavlja novi posao ukoliko nije predviđena u inicijalnom ugovoru, već je nastala kao rezultat pregovora između banke i klijenta.

Primjer: Način prikazivanja kamatne stope na postojeće i nove poslove

Banka je primila depozit u iznosu od 1.000 KM koji je oročen na dvije godine. Nominalna (ugovorena) kamatna stopa iznosi 7% godišnje. Na kraju ugovora, klijent ima sljedeće mogućnosti:

- 1) da povuče položeni novac,
- 2) da obavijesti banku da želi da obnovi ugovor pod istim uslovima,
- 3) da ne učini ništa, i u tom slučaju banka može automatski produžiti ugovor pod istim uslovima,
- 4) da pregovara o uslovima ugovora i u tom slučaju klijent ima mogućnost da uslove iz ugovora promijeni ili da ih ne promijeni.

Mogućnosti navedene u ovom primjeru od 1) – 4) biće prikazane u statistici kamatnih stopa na postojeće i nove poslove na sljedeći način, pri čemu t_0 označava vrijeme zaključenja ugovora, a vremena t_1 i t_2 naredne periode u godinama. Za potrebe statistike kamatnih stopa koju prikuplja Centralna banka potrebno je obratiti pažnju samo na dio koji se odnosi na nove poslove, a dio za postojeće poslove se može primijeniti samo u četvrtom slučaju, ukoliko je klijent pregovarao o tom da navedeni depozit bude položen dalje kao depozit po viđenju ili transferibilni depozit koji bi se samo po tom osnovu trebao klasifikovati u postojeće poslove:

1) Povlačenje položenog novca:

	t_0	t_1	t_2
KAMATNA STOPA NA POSTOJEĆE POSLOVE	7%	7%	-
PONDER	1000	1000	-
KAMATNA STOPA NA NOVE POSLOVE	7%	-	-
PONDER	1000	-	-

2) Klijent obavještava banku da želi da obnovi ugovor pod istim uslovima:

	t_0	t_1	t_2
KAMATNE STOPE NA POSTOJEĆE POSLOVE	7%	7%	7%
PONDER	1000	1000	1000
KAMATNA STOPA NA NOVE POSLOVE	7%	-	7%
PONDER	1000	-	1000

3) Automatsko produžavanje ugovora pod istim uslovima:

	t_0	t_1	t_2
KAMATNE STOPE NA POSTOJEĆE POSLOVE	7%	7%	7%
PONDER	1000	1000	1000
KAMATNA STOPA NA NOVE POSLOVE	7%	-	-
PONDER	1000	-	-

4) Pregovaranje o uslovima iz ugovora:

		t ₀	t ₁	t ₂
KLIJENT JE USPIO DA PROMIJENI USLOVE UGOVORA	KAMATNA STOPA NA POSTOJEĆI POSAO	7%	7%	10%
	PONDER	1000	1000	1000
	KAMATNA STOPA NA NOVI POSAO	7%	-	10%
	PONDER	1000	-	1000
KLIJENT NIJE USPIO DA PROMIJENI USLOVE UGOVORA	KAMATNA STOPA NA POSTOJEĆI POSAO	7%	7%	7%
	PONDER	1000	1000	1000
	KAMATNA STOPA NA NOVI POSAO	7%	-	7%
	PONDER	1000	-	1000

18. Krediti

Banka će, za potrebe izvještavanja, kredite odobrene sektoru stanovništva, prema namjeni dijeliti na: potrošačke, stambene i ostale. Krediti nefinansijskim preduzećima se dijele prema iznosima novougovorenih kredita.

18.1. Krediti sektoru stanovništva

18.1.1. Potrošački krediti

Potrošački krediti su krediti odobreni za kupovinu roba i usluga za ličnu potrošnju, (*na primjer*: krediti za kupovinu motornih vozila, namještaja, kućanskih aparata, televizora ili kompjutera, krediti za finansiranje godišnjih odmora, i slično). Potrošački krediti samostalnim poduzetnicima/društvima lica bez pravnog svojstva obuhvaćeni su ovom kategorijom kredita samo kada davalac kredita definitivno zna, da će kredit biti korišten uglavnom u svrhe lične potrošnje. Potrošački kredit koji se refinansira kroz novi potrošački kredit klasifikuje se kao potrošački kredit. Potrošački kredit koji se refinansira kroz gotovinski kredit klasifikuje se kao ostali kredit. Pod potrošačkim kreditima/novi poslovi se izvještavaju svi novougovoreni potrošački krediti osim kredita po kreditnim karticama, revolving kredita i prekoračenja po računu.

18.1.2. Stambeni krediti

Stambeni krediti su krediti odobreni u cilju investiranja u stambene jedinice za lično korištenje ili rentiranje, uključujući izgradnju, adaptaciju, rekonstrukciju ili popravku. Kupovina građevinskog zemljišta bez izgrađenog objekta i s djelimično izgrađenim građevinskim objektom, krediti za uvođenje centralnog grijanja i poboljšanje energetske efikasnosti smatraju se stambenim kreditima. Stambeni kredit koji se refinansira kroz novi stambeni kredit klasifikuje se kao stambeni kredit. Krediti za izgradnju životnog prostora samostalnim poduzetnicima/društvima lica bez pravnog svojstva obuhvaćeni su ovom kategorijom, osim u slučajevima kada davalac kredita zna, da se životni prostor uglavnom koristi u poslovne svrhe. U tom slučaju se isti iskazuju kao „ostali krediti“.

Za kamatne stope i odgovarajuće iznose novih poslova podjela stambenih kredita, prema ugovorenom početnom roku fiksnog ukamaćenja, dijeli se u sljedeće kategorije:

- a) do jedne godine,
- b) preko jedne godine do pet godina,
- c) preko pet godina do 10 godina,
- d) preko 10 godina.

18.1.3. Ostali krediti

Ostali krediti obuhvataju kredite koji ne spadaju u prethodne dvije kategorije, tj. u potrošačke ili stambene kredite. *Primjeri* ostalih kredita su: poslovni krediti, krediti za obrazovanje, konsolidovanje duga, gotovinski krediti, krediti slobodnim profesijama i samostalnim obrtnicima, odnosno privatnim neprofitnim organizacijama, ukoliko se namjena ne može identifikovati. Pod kategorijom „Ostali krediti“ – novi poslovi se izvještavaju svi novougovoreni krediti za ostale svrhe osim kredita po kreditnim karticama, revolving kreditima i prekoračenjima po računu.

Za kamatne stope i iznose novih poslova kategorija Ostali krediti, prema početnom roku fiksnog ukamaćenja, dijeli se u sljedeće kategorije:

- a) do jedne godine,
- b) preko jedne godine do pet godina,
- c) preko pet godina.

18.2. Krediti nefinansijskim preduzećima

Krediti nefinansijskim preduzećima u KM, u KM s valutnom klauzulom i u stranoj valuti na nove poslove klasifikuju se u tri kategorije kredita, zavisno od iznosa svakog pojedinačnog kredita:

- a) do i uključujući 250.000 EUR,
- b) preko 250.000 EUR do i uključujući 1.000.000 EUR,
- c) preko 1.000.000 EUR.

Iznos kredita se odnosi na pojedinačne kredite, znači ne odnosi se na ukupan iznos svih kredita odobrenih od strane banke jednom nefinansijskom preduzeću.

Za kamatne stope i iznose novih poslova kategorija Krediti nefinansijskim preduzećima, prema početnom roku fiksnog ukamaćenja, dijeli se u sljedeće kategorije:

- a) do jedne godine,
- b) preko jedne godine do pet godina,
- c) preko pet godina.

19. Depoziti

Depoziti stanovništva i nefinansijskih preduzeća za potrebe statistike kamatnih stopa se dijele na prekonocne ili depozite po viđenju (transferibilne) i na oročene depozite (prema originalno dogovorenoj ročnosti).

19.1. Prekonocni, depoziti po viđenju (overnight, prenosivi, transferibilni) depoziti

Prekonocni depoziti (depoziti po viđenju, transferibilni depoziti) su depoziti koji se na zahtjev mogu odmah pretvoriti u novac i/ili su prenosivi platnim nalogom banci, knjiženjem dugovanja ili sličnim sredstvom, bez značajnog odlaganja, ograničenja ili kažnjavanja. To su

depoziti bez dogovorenog roka dospijea. (*Primjeri prekonoćnih depozita su*: tekući računi s potražnim saldom, depoziti po viđenju, štedni ulozi po viđenju i namjenski računi). Kamatne stope na prekonoćne depozite uključuju depozite s kamatom i kamatonosne i nekamatonosne depozite. Prekonoćni depoziti uključuju i kredite otplative do kraja narednog radnog dana od dana kada je kredit odobren.

19.2. Oročeni depoziti

Oročeni depoziti su neprenosivi depoziti s fiksnim rokom kod kojih klijent ne može raspolagati sredstvima prije isteka ugovorenog roka ili može raspolagati prije ugovorenog roka uz plaćanje neke vrste nadoknade (smanjenje kamatne stope ili plaćanje penala). Oročeni depoziti su oročeni štedni ulozi i depoziti oročeni na određeno vrijeme. Ukoliko je ugovorom predviđena mogućnost da oročeni depozit može nakon prethodne najave biti ranije razoročen ili opozvan na zahtjev uz plaćanje određenih penala, kod inicijalnog klasifikovanja ovakav depozit se klasifikuje kao oročeni depozit, a ako je klijent podnio zahtjev za razoročenje u skladu s odredbama iz ugovora koje se odnose na period prethodne najave, takav oročeni depozit nakon podnošenja zahtjeva za razoročenje ukoliko se nalazi u knjigovodstvenom stanju na kraju izvještajnog mjeseca prelazi u depozit s otkaznim rokom. Depoziti s otkaznim rokom su neprenosivi depoziti bez ugovorene ročnosti kojima klijent ne može raspolagati bez prethodne najave. U zavisnosti od odredaba iz ugovora, raspolaganje sredstvima prije isteka perioda najave nije moguće ili je moguće samo uz plaćanje penala.

Oročeni depoziti kod novih poslova za sektor stanovništva i za sektor nefinansijskih preduzeća se dijele prema originalnoj (inicijalno) dogovorenoj ročnosti. Originalna (inicijalna) dogovorena ročnost oročenih depozita kod novih poslova, za sektor stanovništva i sektor nefinansijskih preduzeća, se dijeli na periode:

- a) do jedne godine,
- b) preko jedne do dvije godine,
- c) preko dvije godine.

20. Izračunavanje kamatne stope na kredite i depozite

20.1. Inicijalni period fiksne kamatne stope

Krediti na nove poslove za sektor stanovništva i sektor nefinansijskih preduzeća, osim kredita na postojeće poslove (koji za sada uključuju samo revolving kredite, minuse po tekućem računu i dug po kreditnim karticama), dijele se prema inicijalnom periodu fiksne kamatne stope (u daljem tekstu: IPFKS).

IPFKS je unaprijed određeni, odnosno definisani period vremena na početku ugovora o kreditu tokom kojeg kamatna stopa ne može biti promijenjena. IPFKS može biti kraći ili jednak originalnoj ročnosti kredita. Klasifikacija kredita kod novih poslova vrši se u zavisnosti od vrste kamatne stope (fiksna ili promjenljiva). Ukoliko je kamatna stopa fiksna, dalja klasifikacija se vrši po inicijalnom periodu fiksne kamatne stope i unosi u odgovarajuće redove koji sadrže oznaku do jedne godine IPFKS, preko jedne – do pet godina IPFKS, preko pet godina IPFKS ili preko 10 godina IPFKS.

U tekstu koji slijedi dato je objašnjenje za sve vrste kamatnih stopa na nove kredite koji su definisani u Obrascu:

- *promjenljiva kamatna stopa i do jedne godine IPFKS*, uključuje:

promjenljive kamatne stope na nove kratkoročne kredite s originalnim dospijećem do jedne godine i promjenljive kamatne stope na nove dugoročne kredite s originalnim dospijećem preko jedne godine, dakle sve kredite s promjenljivom kamatnom stopom. Ovdje se takođe klasifikuju i kamatne stope na nove kratkoročne kredite s originalnim dospijećem do jedne godine i s IPFKS-om do jedne godine, kao i kamatne stope na nove dugoročne kredite s originalnim dospijećem preko jedne godine ali s IPFKS-om do jedne godine, dakle i kamatne stope na nove kratkoročne i dugoročne kredite koji imaju IPFKS do jedne godine. Većinu kredita banke plasiraju po promjenljivim kamatnim stopama pa će se tu najviše podataka i popuniti,

- s originalnim dospijećem *preko jedne godine* (ovaj uvučeni red u Izvještaju MFS2-Novu služi kao dodatna informacija prethodnom redu i ovdje se klasifikuju promjenljive kamatne stope na nove dugoročne kredite s originalnim dospijećem preko jedne godine i kamatne stope na nove dugoročne kredite s originalnim dospijećem preko jedne godine ali s IPFKS-om do jedne godine,

- *preko jedne do pet godina IPFKS* ovdje se klasifikuju kamatne stope na nove kredite s IPFKS-om preko jedne godine do pet godina s originalnim dospijećem preko jedne godine (promjenljive kamatne stope se ovdje ne klasifikuju),

- *preko pet godina IPFKS* ovdje se klasifikuju kamatne stope na nove kredite s IPFKS-om preko pet godina s originalnim dospijećem preko pet godina (promjenljive kamatne stope se ovdje ne klasifikuju),

- *preko 10 godina IPFKS* ovdje se klasifikuju kamatne stope na nove kredite s IPFKS-om preko 10 godina s originalnim dospijećem preko 10 godina (promjenljive kamatne stope se ovdje ne klasifikuju).

20.2. IPFKS kod kredita s rastućom ili opadajućom kamatnom stopom

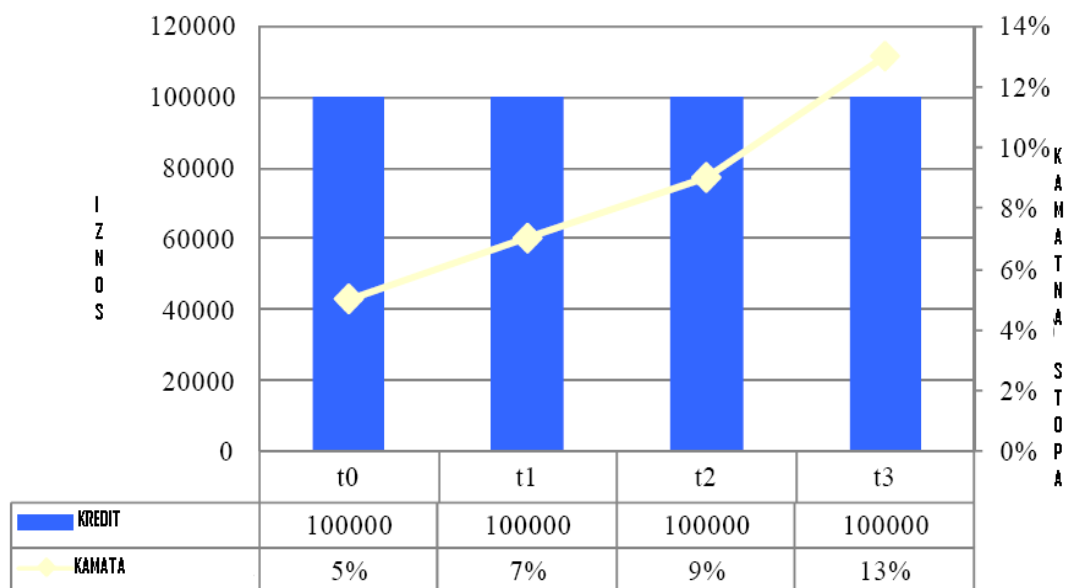
Kod kredita s rastućom ili opadajućom kamatnom stopom (stepenasta kamatna stopa) inicijalni period fiksne kamatne stope jednak je ročnosti kredita, pošto je fiksna kamatna stopa ugovorena za ukupnu ročnost kredita u vremenu t_0 kada je ugovor zaključen.

Krediti i depoziti s rastućom ili opadajućom fiksnom kamatnom stopom, odnosno stepenastom kamatnom stopom, su krediti i depoziti s fiksnom ročnosti kod kojih se primjenjuje kamatna stopa koja raste ili opada iz godine u godinu, za unaprijed utvrđeni broj procentnih poena. Kod ovih kredita inicijalni period fiksne kamatne stope jednak je ročnosti kredita, pošto je fiksna kamatna stopa ugovorena za ukupnu ročnost kredita u vremenu t_0 kada je ugovor zaključen.

Primjer i tabela prikazuju način evidentiranja kamatne stope na kredit s rastućom kamatnom stopom. Svaka stopa koja se sastoji od fiksnog i varijabilnog dijela koji je vezan za vrijednost nekog indeksa novčanog tržišta (EURIBOR, LIBOR i dr.) ili je vezan za rast cijena na malo, indeks troškova života itd., tretira se kao promjenljiva kamatna stopa i shodno tome klasifikuje se u okviru svake pojedinačne kategorije instrumenta u okviru indikatora „promjenljiva kamatna stopa i do jedne godine IPFKS“.

Primjer: Kredit sa stepenastom kamatnom stopom

Banka je odobrila potrošački kredit od 100.000 KM na četiri godine. U prvoj godini kamatna stopa iznosi 5%, u drugoj 7%, u trećoj 9% i u četvrtoj 13%. Izračunata kamatna stopa UDEKS iznosi 8,4951%. Kamata se naplaćuje kvartalno, a glavnica po roku dospijeća.

	t ₀	t ₁	t ₂	t ₃
KAMATNA STOPA NA POSTOJEĆE POSLOVE	5%	7%	9%	13%
PONDER	100000	100000	100000	100000
KAMATNA STOPA NA NOVI POSAO	8,4951%	-	-	-
PONDER	100000	-	-	-

U statistici novih poslova u vremenu t₀ prikazuje se kamatna stopa od 8,4951%, a kredit se klasifikuje kao potrošački kredit „preko jedne do pet godina IPFKS“.

20.3. IPFKS kod kredita za sektor stanovništva i sektor nefinansijskih preduzeća

Potrošački, stambeni i ostali krediti na nove poslove za sektor stanovništva i sektor nefinansijskih preduzeća prema periodu inicijalne fiksne kamatne stope dijele se na sljedeći način:

20.3.1. Kod potrošačkih i ostalih kredita na nove poslove za sektor stanovništva razlikujemo sljedeće inicijalne periode fiksne kamatne stope:

- promjenljiva stopa i do jedne godine IPFKS,

- preko jedne do pet godina IPFKS,
- preko pet godina IPFKS.

20.3.2. Kod stambenih kredita na nove poslove za sektor stanovništva razlikujemo sljedeće inicijalne periode fiksne kamatne stope:

- promjenljiva stopa i do jedne godine IPFKS,
- preko jedne godine do pet godina IPFKS,
- preko pet godina do 10 godina IPFKS,
- preko deset godina IPFKS.

20.3.3. Krediti na nove poslove za nefinancijska preduzeća prema inicijalnom periodu fiksne kamatne stope dijele se na:

- do jedne godine IPFKS,

Primjer: Kamatna stopa kod kredita s IPFKS-om

Petogodišnji kredit s promjenljivom kamatnom stopom koja se usklađuje svakih šest mjeseci klasifikuje se u okviru indikatora „promjenljiva stopa i do jedne godine IPFKS“.

Petnaestogodišnji kredit s promjenljivom kamatnom stopom koja se usklađuje jednom godišnje takođe se klasifikuje u okviru indikatora „promjenljiva stopa i do jedne godine IPFKS“.

- preko jedne godine do pet godina IPFKS,
- preko pet godina IPFKS.

Primjer: Kamatna stopa kod kredita s IPFKS-om

Odobren je potrošački kredit stanovništvu u trajanju od 10 godina. U vremenu t_0 banka i klijent su se dogovorili da je kamatna stopa fiksna i iznosi 10% na godišnjem nivou u prve četiri godine. Nakon ovog inicijalnog perioda fiksne kamatne stope, nova kamatna stopa biće naknadno utvrđena u periodu t_4 . Ta nova kamatna stopa za preostali period trajanja kredita, može biti fiksna ili promjenljiva, ali u svakom slučaju nije poznata u vremenu t_0 . U statistici novih poslova u vremenu t_0 kredit se prikazuje u okviru indikatora „preko 1 i do 5 godina IPFKS“. Rezultat pregovora (uz aktivno učešće klijenta) u vremenu t_4 je fiksna kamatna stopa koja iznosi 8% na godišnjem nivou tokom preostalih šest godina trajanja kredita i ona će u vremenu t_4 biti prikazana u statistici novih poslova u okviru indikatora „preko 5 godina IPFKS“.

20.4. Izračunavanje anualizovane ugovorene kamatne stope/AUKS (AAR – Annualized agreed rate)

Anualizovana ugovorena kamatna stopa (AUKS) je ugovorena kamatna stopa između banke i klijenta na kredite i depozite koja je konvertovana na godišnjoj osnovi i izražena u procentima na godišnjem nivou.

Banka koja za obračun kamate na kredite i depozite koristi proporcionalni metod izračunava AUKS ukoliko se naplata, pripis ili kapitalizacija kamate na kredit, odnosno isplata, pripis ili kapitalizacija kamate na depozit, vrši u regularnim vremenskim intervalima u toku jedne godine ili češće ili jednako otplati glavnice kredita ili isplati depozita u slučajevima kada:

- a) ugovorom nije predviđena promjena kamatne stope i
- b) ugovorom je predviđena promjena kamatne stope, pri čemu visina buduće kamatne stope nije poznata u momentu zaključenja ugovora.

Regularnim vremenskim intervalom smatra se dnevna, mjesečna, dvomjesečna, tromjesečna, četvoromjesečna, polugodišnja i godišnja naplata, pripis ili kapitalizacija kamate na kredit, odnosno isplata, pripis ili kapitalizacija kamate na depozit unutar jedne godine.

Matematička formula za izračunavanje AUKS-a

$$x = \left(1 + \frac{r_{ag}}{n} \right)^n - 1$$

gdje je:

- x anualizovana kamatna stopa (AUKS),
- r_{ag} godišnja nominalna kamatna stopa ugovorena između banke i klijenta za kredit ili depozit, gdje se naplata ili kapitalizacija kamate na kredit, odnosno isplata ili kapitalizacija kamate na depozit vrši u regularnim vremenskim intervalima unutar jedne godine,
- n broj vremenskih perioda tokom kojih se vrši naplata/isplata/kapitalizacija kamate (tako je $n = 1$ za godišnje plaćanje, $n = 2$ za polugodišnje plaćanje, $n = 4$ za kvartalno, $n = 12$ za mjesečno, i $n = 365$ samo ukoliko se kamata zaista plaća dnevno, a ne ukoliko se obračunava dnevno).

Primjer: Izračunavanje anualizovane ugovorene kamatne stope

Odobren je kredit na vremenski period od pet godina. Ugovorena kamatna stopa iznosi 10% godišnje, kamata se plaća kvartalno, a otplata glavnice po roku dospijeca. AUKS se izračunava na sljedeći način:

$$X = (1 + 0,1/4)^4 - 1 = 0,103813 = 10,3813\%$$

Primjer:

Položen je depozit s rokom dospijeca od tri mjeseca. Ugovorena kamatna stopa na depozit iznosi 3% godišnje, a kapitalizacija kamate vrši se po roku dospijeca. AUKS se izračunava na sljedeći način:

$$X = (1 + 0,03/4)^4 - 1 = 0,03033 = 3,033\%$$

20.5. Izračunavanje uže definisane efektivne kamatne stope/UDEKS (NDER – Narrowly defined effective rate)

Uže definisana efektivna kamatna stopa (UDEKS) je kamatna stopa koja na godišnjem nivou izjednačava sadašnju vrijednost svih budućih ili postojećih obaveza (kredit ili depozit, otplata glavnice, plaćanje kamate), osim drugih troškova ugovorenih između banke i klijenta.

UDEKS izračunava banka koja za obračun kamate na kredite i depozite koristi konformni metod. Banka koja za obračun kamate na kredite i depozite koristi proporcionalni metod izračunava uže definisanu efektivnu kamatnu stopu (UDEKS) u sljedećim slučajevima:

a) ukoliko se naplata ili kapitalizacija kamate na kredit, odnosno isplata ili kapitalizacija kamate na depozit vrši u neregularnim vremenskim intervalima

b) ukoliko se otplata/isplata glavnice vrši češće od plaćanja kamate.

Ukoliko se banka opredijeli, može sve kamatne stope na kredite i depozite izračunavati kao UDEKS. Ukoliko banka koristi proporcionalni metod za obračunavanje kamate i ukoliko se isplata ili kapitalizacija kamate na kredit ili depozit vrši u regularnim vremenskim intervalima u toku jedne godine ili češće ili jednako od otplate glavnice kredita ili isplate depozita, AUKS je jednak UDEKS-u.

Matematička formula koja se koristi za izračunavanje UDEKS-a je:

$$K = \sum_{n=1}^N (CF_n \times DF_n) = \sum_{n=1}^N \left(CF_n \times \left(\frac{1}{1+i} \right)^{\frac{D_n}{365}} \right)$$

gdje je:

K - iznos kredita,

N - ukupan broj plaćanja,

CF_n - novčani tok n, iz ugla banke u slučaju kredita ili iz ugla klijenta u slučaju depozita,

DF_n - diskontni faktor za n plaćanje,

i - kamatna stopa (UDEKS),

D_n - broj dana do n-tog plaćanja.

UČESTALOST NAPLATE KAMATE				
UČESTALOST OTPLATE GLAVNICE		MJESEČNA	KVARTALNA	GODIŠNJA
	MJESEČNA	AUKS	UDEKS	UDEKS
	KVARTALNA	AUKS	AUKS	UDEKS
	GODIŠNJA	AUKS	AUKS	AUKS
	NA KRAJU UGOVORA	AUKS	AUKS	AUKS

Matrica učestalosti naplate kamate i otplate glavnice

20.6. Izračunavanje prosječne ponderisane kamatne stope

Nakon što se izračuna AUKS/UDEKS za svaki pojedinačni kredit ili depozit, izračunava se prosječna ponderisana kamatna stopa za određenu kategoriju kredita ili depozita koja se unosi u Izvještaj MFS2-Novu.

Način izračunavanja prosječne ponderisane kamatne stope na kredite i na depozite je ostao nepromijenjen i banke mogu koristiti metodu ili način koji su i do sada koristile.

20.6.1. Prosječna ponderisana kamatna stopa na kredite

Prosječne ponderisane kamatne stope na kredite se izračunavaju za dvije kategorije kredita: kredite stanovništvu i kredite nefinansijskim preduzećima, koristeći jedan od dva načina za izračunavanje prosječnih ponderisanih kamatnih stopa iz stava (2) ove tačke.

Izračunavanje prosječne kamatne stope se može vršiti na dva načina:

- a) na bazi ukupnih kredita po određenoj kamatnoj stopi
- b) na bazi ostvarenog prihoda po osnovu kamate.

a) Izračunavanje prosječne ponderisane kamatne stope na bazi ukupnih kredita po određenoj kamatnoj stopi

$$\begin{array}{l} \text{Prosječna} \\ \text{ponderisana} \\ \text{kamatna} \\ \text{stopa na kredite} \end{array} = \frac{\text{Ukupni krediti po određenoj kamatnoj stopi}}{\text{Ukupni krediti po različitim kamatnim stopama}} \times \begin{array}{l} \text{korištena} \\ \text{kamatna stopa} \end{array}$$

Formula za izračunavanje prosječne ponderisane kamatne stope je sljedeća:

$$p = \frac{(G_1 \times p_1) + (G_2 \times p_2) + (G_3 \times p_3) + \dots + (G_n \times p_n)}{G_1 + G_2 + G_3 + \dots + G_n}$$

Gdje je:

- p prosječna ponderisana kamatna stopa,
- G1 suma kredita po određenoj kamatnoj stopi p1,
- p1 kamatna stopa na kredite G1,
- G1+...Gn suma kredita.

Primjer: Banka je ugovorila sljedeće kredite

8.000 KM kredita po stopi 12,25%

5.000 KM kredita po stopi 10,36%

18.000 KM kredita po stopi 8,18 %

31.000 KM kredita ukupno u toku mjeseca ugovoreno.

Kolika je prosječna ponderisana kamatna stopa na novougovorene kredite?

Prosječna ponderisana kamatna stopa se dobije kada se primijeni naprijed navedena formula

$$p = \frac{(8000 \times 12,25) + (5000 \times 10,36) + (18000 \times 8,18)}{8000 + 5000 + 18000}$$

$$p = \frac{98000 + 51800 + 147240}{31000}$$

$$p = \frac{297040}{31000} = 9,58\%$$

ili

$$\frac{8000 \times 12,25}{31000} = 3,16\%$$

$$\frac{5000 \times 10,36}{31000} = 1,67\%$$

$$\frac{18000 \times 8,18}{31000} = 4,75\%$$

$$= 3,16 + 1,67 + 4,75 = 9,58\%$$

b) Izračunavanje prosječne ponderisane kamatne stope na bazi ostvarenog prihoda po osnovu kamate na kredite

Prosječna ponderisana kamatna stopa se može izračunati na bazi ostvarenog prihoda po osnovu kamata na kredite po sljedećoj formuli:

$$P = \frac{G \times p}{100}$$

- P predstavlja ukupan prihod ostvaren od kamate,
 G glavnica na koju je kamata računata,
 p prosječna ponderisana kamatna stopa.

Primjer:

Ako je banka u određenom mjesecu ugovorila ukupno 31.000 KM kredita nefinansijskim preduzećima po različitim kamatnim stopama i ostvarila ukupan prihod po osnovu kamata na te kredite u iznosu 2.969,80 KM, kolika je prosječna kamatna stopa?

Po navedenoj formuli izračunavamo prosječnu ostvarenu kamatnu stopu:

$$= \frac{G \times p}{100} \quad 2969,8 = \frac{31000 \times p}{100} \quad 2969,8 = 310p \quad p = 2969,8 : 310 \quad p = 9,58\%$$

20.6.2. Prosječna ponderisana kamatna stopa na depozite

Prosječne ponderisane kamatne stope na depozite se izračunavaju za dvije kategorije depozita: depoziti stanovništva i depoziti nefinansijskih preduzeća koristeći jedan od dva načina za izračunavanje prosječnih ponderisanih kamatnih stopa iz tačke 20.6.1. pod a) ili b) ove metodologije.

Prosječna ponderisana kamatna stopa na depozite	=	$\frac{\text{Ukupni depoziti po određenoj kamatnoj stopi}}{\text{Ukupni depoziti po različitim kamatnim stopama}}$	×	korištena kamatna stopa
---	---	--	---	----------------------------

21. Izračunavanje kamatnih stopa na poslove po ostatku vrijednosti (postojeći poslovi)

Postojeći poslovi obuhvataju knjigovodstvena stanja revolving kredita, duga po kreditnim karticama, te knjigovodstvena stanja depozita po viđenju posljednjeg dana izvještajnog mjeseca. Navedene instrumente karakteriše promjenljivost te se često nazivaju volatilni instrumenti.

21.1. Kamatne stope kod prekonoćnih depozita, depozita s otkaznim rokom, duga po kreditnim karticama, revolving kredita i minusa po tekućem računu

Prilikom izračunavanja kamatnih stopa kod prekonoćnih depozita, depozita s otkaznim rokom, duga po kreditnim karticama, revolving kredita i minusa po tekućem računu (u daljem tekstu: volatilni instrumenti) koncept novih poslova ne odnosi se samo na nove poslove već se proširuje i obuhvata ukupno stanje ovih instrumenata. Pošto se kod volatilnih instrumenata dostavljaju podaci koji se odnose na ukupno stanje, ne postoji razgraničenje na postojeće i nove poslove. Kamatne stope kod ovih instrumenata izračunavaju se kao ponderisani prosjeci

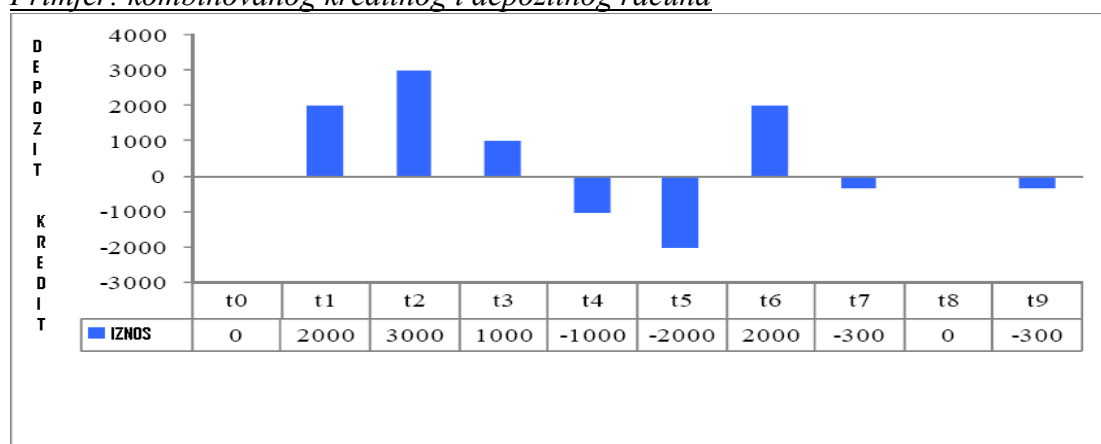
kamatnih stopa koje se primjenjuju na knjigovodstveno stanje tih instrumenata posljednjeg kalendarskog dana u mjesecu za koji se izvještava.

Pored prosječno ponderisanih kamatnih stopa izračunatih na osnovu AUKS-a ili UDEKS-a, izračunavaju se i prosječno ponderisane nominalne (ugovorene) kamatne stope. Kod partija koje u zavisnosti od stanja na računu mogu biti kreditne (minus po tekućem računu) ili depozitne (prekonoćni depozit), stanje posljednjeg kalendarskog dana u mjesecu za koji se izvještava određuje da li je u pitanju kreditni ili depozitni račun.

21.2. Tretman kombinovanog depozitnog i kreditnog računa

Kod partija koje u zavisnosti od stanja na računu mogu biti kreditne (minus po tekućem računu) ili depozitne (prekonoćni depozit), stanje posljednjeg kalendarskog dana u mjesecu za koji se izvještava određuje da li je u pitanju kreditni ili depozitni račun.

Primjer: kombinovanog kreditnog i depozitnog računa

Stanje posljednjeg dana u mjesecu uzima se u cilju određivanja da li je račun kreditni ili depozitni u mjesecu za koji se izvještava, odnosno da li je u pitanju minus po tekućem računu ili prekonoćni depozit. Ukoliko pojedinačna vremena od t0 do t9 predstavljaju jedan mjesec, tada salda u vremenima t1, t2, t3, i t6 – predstavljaju prekonoćni depozit, a u vremenima t4, t5, t7 i t9 – minus po tekućem računu. Ukoliko svako od vremena od t0 do t9 predstavlja jedan dan, pri čemu vrijeme t9 predstavlja dan izvještavanja, u ovom primjeru račun je kreditni, tj. u pitanju je minus po tekućem računu jer se u obzir uzima samo stanje računa na posljednji dan u kalendarskom mjesecu za koji se izvještava.

21.3. Tretman kreditnih kartica

Banka isključivo prikazuje kamatne stope i iznose koji se odnose na dug (kredit) nastao korištenjem kreditne kartice. Iznos duga i kamatnu stopu primijenjenu na dug nastao korištenjem revolving kreditne kartice, banka uključuje u dug po kreditnoj kartici. Ukoliko klijent koristi debitnu karticu, pri čemu se na tekućem računu evidentira minus (prekoračenje), banka prikazuje kamatnu stopu u okviru minusa (prekoračenja) po tekućem računu.

Banka, prilikom izvještavanja u okviru postojećih poslova kod duga po kreditnim karticama, uključuje dug po kreditnim karticama odobren kao produženi kredit (kamatna stopa > 0%) i dug odobren kao kreditnu pogodnost (odloženo plaćanje s 0% kamate). Kamatna stopa izračunava se kao prosječno ponderisana kamatna stopa.

Primjer: Prikazivanje kamatne stope kod duga po kreditnoj kartici

Posljednjeg dana u mjesecu stanje ukupnog duga po kreditnoj kartici iznosi 12.000 KM. Od tog iznosa 8.000 KM predstavlja kreditnu pogodnost (odloženo plaćanje po 0% kamate), a 4.000 KM je produženi kredit po kamatnoj stopi od 24% (kamatna stopa > 0%).

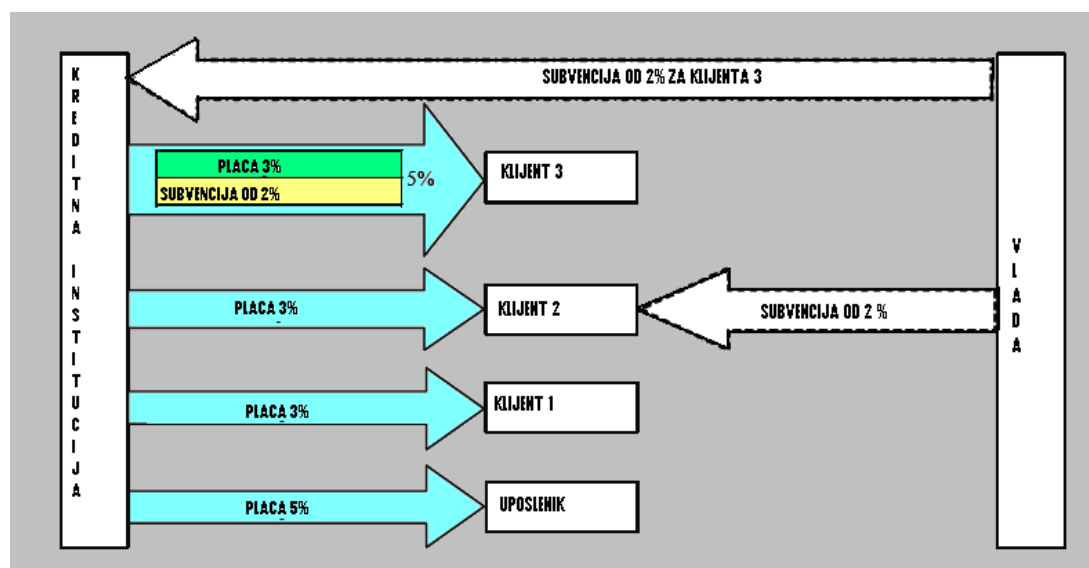
U okviru kamatnih stopa banke na postojeće poslove prikazuje se iznos od 12.000 KM i prosječno ponderisana kamatna stopa koja u primjeru iznosi 8,0%.

Ukoliko klijent ne otplati ugovoreni minimalan iznos otplate duga po kreditnoj kartici u roku predviđenom ugovorom, banka zaračunava određene penale koji mogu biti u formi kamatne stope, tj. više kamatne stope i kao takvi uključuju se u statistiku kamatnih stopa. Ukoliko se penali prikazuju u formi dodatnih troškova ili naknada, ne uključuju se u izračunavanje AUKS-a ili UDEKS-a. Odobreni kreditni limit u okviru kojeg klijent može da se zaduži sam po sebi ne predstavlja novi posao.

22. Tretman subvencioniranih kredita

Za potrebe izvještavanja o kamatnim stopama banaka, kod subvencioniranih kredita banka uvijek prikazuje kamatne stope s aspekta banke, dakle na osnovu kojih ostvaruje prihod.

Primjer: Kamatne stope kod subvencioniranih depozita

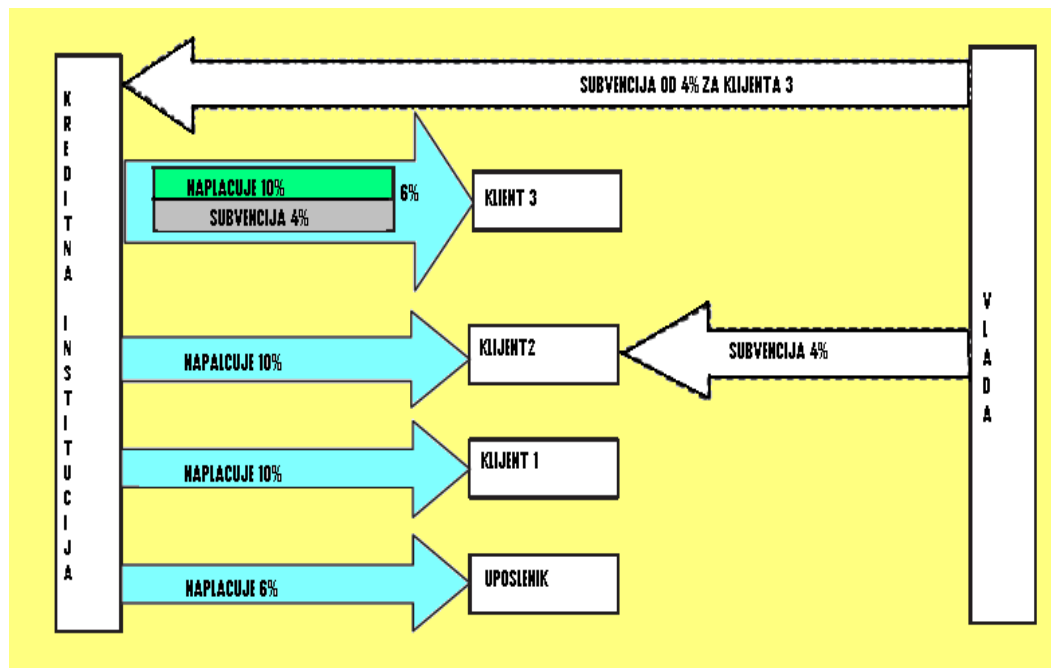

Ukoliko klijent dobija kamatu po stopi od 5% na godišnjem nivou na položeni depozit, pri čemu 3% dobija od banke, a 2% je subvencionirano od strane trećeg lica, koje je klijent primio preko banke. Onda samo 3% ulazi u statistiku kamatnih stopa banke.

Za klijente 1, 2 i 3 prijavljuje se kamatna stopa od 3%, dok se za uposlenika koji ima posebne uslove izvještava kamatna stopa od 5%.

Ovaj princip primjenjuje se samo ukoliko treće lice dobija subvenciju preko banke.

Primjer: Kamatne stope kod subvencioniranih kredita

Takođe, ukoliko banka zaračunava kamatu po stopi 10% godišnje na kredit, pri čemu sam klijent plaća 6%, a 4% plaća treća strana kao subvenciju direktno banci, kamatna stopa od 10% godišnje prikazuje se u statistici kamatnih stopa banke za klijente 1,2 i 3. Za uposlenika koji ima posebne uslove prijavljuje se kamatna stopa od 6%.

Ovaj princip primjenjuje se bez obzira da li treće lice daje subvenciju direktno klijentu ili čini preko banke.

Diseminacija statistike kamatnih stopa

23. Diseminacija statistike kamatnih stopa vrši se u skladu s navedenim pregledom aktivnih i pasivnih kamatnih stopa, koji sadrži serije podataka formirane počev od januara 2012. godine, kako slijedi:

a) Aktivne kamatne stope

- 1) Kamatne stope na kredite stanovništvu u KM,
- 2) Kamatne stope na kredite stanovništvu u KM s valutnom klauzulom,
- 3) Kamatne stope na revolving kredite stanovništvu, prekoračenja i kreditne kartice,
- 4) Kamatne stope na kredite nefinansijskim preduzećima u KM,
- 5) Kamatne stope na kredite nefinansijskim preduzećima u KM s valutnom klauzulom,

6) Kamatne stope na revolving kredite nefinansijskim preduzećima, prekoračenja i kreditne kartice

b) Pasivne kamatne stope

- 1) Kamatne stope na depozite stanovništva u KM i u KM s valutnom klauzulom,
- 2) Kamatne stope na depozite stanovništva u stranoj valuti (osim euro valute),
- 3) Kamatne stope na depozite stanovništva u euro valuti,
- 4) Kamatne stope na depozite nefinansijskih preduzeća u KM i u KM s valutnom klauzulom,
- 5) Kamatne stope na depozite nefinansijskih preduzeća u stranoj valuti (osim euro valute),
- 6) Kamatne stope na depozite nefinansijskih preduzeća u euro valuti.

24. Ostale aktivne kamatne stope na kredite u stranoj valuti se ne publikuju za sada, zbog nedovoljne zastupljenosti ovih kredita u izvještajima banaka te se ne mogu se smatrati relevantnim podatkom o prosjeku za BiH.

Prelazne i završne odredbe

25. Podaci statistike kamatnih stopa Centralne banke objavljuju se mjesečno, na Internet stranici Centralne banke Bosne i Hercegovine www.cbbh.ba, 4-5 sedmica po isteku izvještajnog mjeseca, u skladu s Kalendarom objavljivanja podataka Finansijskog sektora BiH <http://cbbh.ba/index.php?id=29&lang=bs>. Podaci statistike kamatnih stopa se objavljuju u okviru statistike Finansijskog sektora u BiH <http://cbbh.ba/index.php?id=33&lang=sr&sub=mon>. Određeni indikatori statistike kamatnih stopa se objavljuju i u MMF-oj mjesečnoj publikaciji – International Financial Statistics – IFS.

26. Mjesečni podaci o prosječnim ponderisanim kamatnim stopama su takođe dostupni korisnicima i putem povremenih saopštenja za štampu, mjesečnog ekonomskog pregleda, kao i kvartalnih biltena i godišnjeg izvještaja koji se objavljuju na Internet stranici Centralne banke u okviru foldera Publikacije <http://cbbh.ba/index.php?id=35&lang=bs>.

27. Prethodna statistika kamatnih stopa koju je Centralna banka publikovala za period od januara 2002. godine do decembra 2012. godine je dostupna u okviru foldera Arhiva na Internet stranici Centralne banke http://cbbh.ba/index.php?id=33&lang=hr&sub=mon_archive.

28. Ova metodologija stupa na snagu danom donošenja.

29. Stupanjem na snagu ove metodologije stavljaju se van snage Dodatna pojašnjenja za popunjavanje Izvještaja 2SR-proširena verzija i ostalih izvještaja za prikupljanje podataka za potrebe statistike monetarnog i finansijskog sektora (MSF), 02/3-192/06 od 28. novembra 2006. godine i u skladu s dodatnim pojašnjenjima Uputstvo za izračunavanje prosječnih kamatnih stopa na kredite i depozite privatnih preduzeća i stanovništva koji su realizovani u izvještajnom mjesecu, iz novembra 2006. godine.

GUVERNER
dr Kemal Kozarić

